

VYBRANÉ ENVIRONMENTÁLNE ORIENTOVANÉ OZNAČOVANIE V RAKÚSKU A NEMECKU

Ján ILKO – Miroslav RUSKO

SELECTED ENVIRONMENTAL-ORIENTED LABELLING IN AUSTRIA AND GERMANY

Sustainability - Environment - Safety '2017

ABSTRAKT

Ochrana životného prostredia zohráva dnes dôležitú úlohu s rastúcim podielom obyvateľstva. Z toho vyplýva, že čoraz viac ľudí chce prispieť k ochrane životného prostredia prostredníctvom osobnej spotreby. Na vyvážené rozhodnutie o nákupe však spotrebiteľia často nemajú dostatočné informácie. Z tohto dôvodu zohráva významnú úlohu environmentálne označovanie produktov.

KLÚČOVÉ SLOVÁ: *Environment, labeling, environmentálna značka*

ABSTRACT

Environmental protection plays an important role with the growing number of the population, nowadays. This means that more and more people want to contribute to protecting the environment through personal consumption. However, consumers often have insufficient information to make a balanced purchasing decision. For this reason, environmental labelling of products plays an important role.

KEY WORDS: *Environment, labelling, environmental label*

Úvod

Za označovanie považujeme rôzne druhy dokumentu alebo obrazového znázornenia, loga predstavujúce environmentálnu šetrnosť daného výrobku alebo technológie. Základným pravidlom akéhokoľvek označenia je predovšetkým overiteľnosť deklarovaných kvalít a charakteristík prostredníctvom viacerých metód, z ktorých najspoľahlivejšou sú predovšetkým verifikačné nástroje ponúkané nezávislými tretími stranami vládnych alebo všeobecne uznávaných organizácií, ktorých cieľom je „zelený“ a trvalo udržateľný rozvoj. Existuje viacero schém, ktoré sú zamerané na viaceré aspekty environmentu, bezpečnosti, zdravia, hygieny, kvality a ďalších značení, pričom kladú rozdielnu váhu na danú oblasť, ktorá často rešpektuje príslušný segment socio-ekonomickej aktivity. Tieto schémy by nemali obmedzovať voľný pohyb výrobkov, t.j. napríklad v EÚ by boli neprijateľné podľa článkov 28 a 30 Zmluvy ES je technická harmonizácia na úrovni Spoločenstva.¹

Príkladom je CE označovanie produktov, ktoré zodpovedajú požiadavkám nového typu technickej harmonizácie EÚ, ktorá sa opiera o formovanie základných požiadaviek na zabezpečenie právom chránených záujmov, ktorých vzorovým riešením sú harmonizované technické normy. Popri zaručení pravdivosti informácií prostredníctvom účinných nástrojov sledovateľnosti je potrebné aj zvýšiť účinnosť a uplatnenie v praxi tým, že sa na etikete uvedú jasné, úplné a zrozumiteľné informácie, pričom treba nájsť správnu rovnováhu medzi právom spotrebiteľa na úplné informácie a

¹Rusko, M., 2017: Environmentálne orientované značenie produktov. – In: Nástroje environmentálnej politiky, Recenzovaný zborník zo VII. medzinárodnej vedeckej konferencie, 5. máj 2017, Bratislava, Žilina: Strix et SSŽP, Edition ESE-35, ISBN 978-80-89753-18-5

praktickou čitateľnosťou závisiacou od veľkosti použitého písma, vyhýbajúc sa tým prílišnej zložitosti, odbornosti alebo dĺžke, ktorá by ho mohla zmiast' alebo odradiť od čítania. Iným príkladom je snaha EÚ poskytnúť výrobcem správne nástroje na oznamovanie charakteristických vlastností a spôsobov produkcie výrobkov spotrebiteľom a na ich ochranu proti nekalým obchodným praktikám. Aj sledovateľnosť je dôležitým nástrojom na sledovanie výrobku v rámci výrobného reťazca, ktorý pomáha poskytnúť spotrebiteľovi spolu s údajmi uvedenými na etikete jasné, úplné a zrozumiteľné informácie o výrobku uvádzanom na trh.²

Environmentálne označovanie v Rakúsku a Nemecku

Ochrana životného prostredia zohráva dnes dôležitú úlohu s rastúcim podielom obyvateľstva. Z toho vyplýva, že čoraz viac ľudí chce prispieť k ochrane životného prostredia prostredníctvom osobnej spotreby. Na vyvážené rozhodnutie o nákupe však spotrebiteľia často nemajú dostatočné informácie. Z tohto dôvodu bola z iniciatívy Ministerstva životného prostredia z roku 1990 vytvorená "Rakúska environmentálna značka". V dôsledku toho je teraz možné poskytnúť verejnosti informácie o vplyve spotrebiteľských výrobkov na životné prostredie prostredníctvom ich výroby, použitia a zneškodňovania a aby spotrebiteľia boli informovaní o alternatívach a službách šetrných k životnému prostrediu. Grafický dizajn rakúskej environmentálnej značky vykonal umelec Friedensreich Hundertwasser, ktorý svoje návrhy sprístupnil bezplatne ministerstvu životného prostredia. Značky, ktoré sú veľmi vzácne kvôli ich kreatívnej symbolizácii (zem, voda, vzduch, príroda), boli zaregistrované Ministerstvom životného prostredia.

Environmentálna značka je zameraná predovšetkým na spotrebiteľov, ale aj na hospodárstvo. Spotrebiteľom by sa mala poskytnúť orientačná príručka pre nakupovanie s environmentálnou značkou. Mali by byť oboznámení s environmentálnou značkou o výrobkoch šetrných k životnému prostrediu alebo šetrným voči životnému prostrediu. Ekologicky šetrný v tomto kontexte znamená "šetrnejšie k životnému prostrediu než súčasný sortiment výrobkov určených na ten istý účel" s cieľom ovplyvniť spotrebiteľské správanie spotrebiteľov uprednostňovaním výrobkov šetrných k životnému prostrediu.

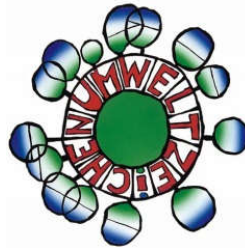
Environmentálna značka by tiež mala motivovať výrobcov a maloobchodníkov, aby rozvíjali a ponúkali výrobky šetrnejšie k životnému prostrediu. Tým sa na trhu vytvorí dynamický proces, ktorý pozitívne ovplyvní štruktúru dodávok na ekologické výrobky.

Okrem toho environmentálne značenie prispieva k väčšej transparentnosti pri hodnotení vplyvu výrobkov na životné prostredie. Výrobky s environmentálnou značkou musia spĺňať niekoľko kritérií (tzv. Smernice), ktoré sa musia preukázať odborným posudkom. Okrem toho sa udeľujú iba certifikované výrobky šetrné k životnému prostrediu, ktoré majú tiež primeranú vhodnosť na použitie (kvalita). Takto sa environmentálna značka zaručuje vysokou úrovňou ochrany životného prostredia, bez obáv o kvalitu a bezpečnosť.

V odvetví cestovného ruchu má rakúska environmentálna značka prispieť k vedomému využívaniu energie a vody, ako aj k prevencii a znižovaniu množstva odpadu s cieľom znížiť prevádzkové náklady. Ekologické riadenie prispieva k zachovaniu neporušenej prírody a životného prostredia, čo je dôležitý základ pre cestovný ruch. Cieľom environmentálnej značky pre školy je zvýšiť informovanosť o trvalo udržateľnom rozvoji medzi všetkými zainteresovanými skupinami, ako sú napríklad žiaci, rodičia, pedagogickí a nepedagogickí pracovníci, a motivovať ich, aby konali ekologicky v každodennom živote. Prostredníctvom stanovených cieľov a hodnotenia sa dosahuje vnútorné zvýšenie kvality vzdelávacej inštitúcie.³

²Rusko, M, 2016: Bezpečnostné a iné špecifické značenie v oblasti dopravy, vozidiel, pohonných hmôt, technického stavu dopravných prostriedkov a príslušenstva. – In: Manažérstvo životného prostredia, zborník z konferencie, Žilina: Strix. ISBN 978-80-89753-09-3, s. 166-186

³Das Buch der 7 Siegel - Österreichisches Umweltzeichen.

Obr.5 Značenie Österreichisches Umweltzeichen.⁴

V januári 1995 sa v celej Európskej únii zaviedlo "environmentálne označovanie" vo forme schémy energetického označovania chladničiek a mrazničiek. V rámci tejto schémy sú jednotlivé modely zoradené od A do G podľa ich energetickej účinnosti, pričom A je najefektívnejšia a G najmenej. Cieľom bolo znížiť spotrebu energie a emisie oxidu uhličitého stimulovaním kupujúcich pri výbere modelov s nižšou spotrebou energie. Štyri roky pred začatím tejto iniciatívy sa však Rakúsko pustilo do svojej vlastnej verzie environmentálneho označovania. Rakúsky systém "Eco Label", ktorý sa začal v apríli 1991, sa uplatňuje na tovary a služby a v súčasnosti zahŕňa 32 rôznych kategórií výrobkov, od recyklovaného fotokopírovacieho papiera po farby, plastové rúry a - viac neobvykle - cestovný ruch. Eco-label s vlastným unikátnym logom, udeľuje štátny minister pre životné prostredie na základe noriem stanovených výborom odborníkov. Platí jeden rok. Výbor pre environmentálne značky sa stretáva dvakrát ročne a zahŕňa zástupcov priemyslu, ústrednej vlády, spotrebiteľských organizácií, environmentálnych skupín a národného normotvorného inštitútu Österreichisches Normungsinstitut. Špecifické usmernenia pre udeľovanie environmentálnej značky sú vypracované špeciálnymi pracovnými skupinami, na ktorých zastupujú priemysel, environmentálne mimovládne organizácie a federálna agentúra pre životné prostredie. Ak usmernenia splňajú normy stanovené Výborom pre environmentálne značky, minister ich schvaľuje.⁵

AISE Charta pre trvalo udržateľné čistenie

Charta pre trvalo udržateľné čistenie je dobrovoľná iniciatíva pre priemysel európskych mydiel, detergentov a údržbových výrobkov, ktorú spravuje Združenie pre mydlá, detergenty a výrobky na údržbu (AISE). Cieľom je povzbudiť celý priemysel, aby neustále zlepšoval udržateľnosť a zároveň povzbudzoval spotrebiteľov k tomu, aby prijali udržateľnejšie spôsoby ich prania, čistenia a starostlivosti o domácnosti.⁶

Obr.6 Logo An A.I.S.E voluntary sustainability initiative⁷

⁴UMWELTBERATUNG.[on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.betriebe.umweltberatung.at/start.asp?ID=36877>

⁵IISD. [on-line] Dostupné na internete - URL:<https://www.iisd.org/business/viewcasestudy.aspx?id=50>[cit.: 2017-04-06]

⁶ECOLABEL INDEX. AISE Charter for Sustainable Cleaning. [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/charter-for-sustainable-cleaning>

⁷AISE Charter for Sustainable Cleaning. - [on-line] Dostupné na internete - URL: http://www.sustainable-cleaning.com/en.publicarea_chartervisual.orb

AMA Biozeichen

Značenie AMA Biozeichen založená Ministerstvom poľnohospodárstva ako jedinečná značka pre rôzne združenia výrobcov biopotravín je určená len pre potraviny vyrobené ekologickým poľnohospodárstvom. Existujú dve verzie štítku, jedno bez určenia pôvodu (čierny štítok) a jeden so špecifikáciou pôvodu (červený štítok).⁸

Obr.7 ZnačenieAMA Biozeichen⁹

Arge TQ

Sprievodný a hodnotiaci systém, ktorého výsledkom je osvedčenie o hodnotení kvality budov z hľadiska súhrnného popisu projektu a výsledkov vyhodnocovania výsledkov:

- Spotreba zdrojov,
- environmentálne zaťaženie,
- vnútorná kvalita prostredia,
- trvanlivosť,
- bezpečnosť a ochrana,
- kvalita procesu návrhu,
- kvalita stavebného procesu,
- kvalita vybavenia a miesta.¹⁰

Obr.8 ZnačenieARGE TQ¹¹

BIO Hotels

Táto certifikácia zahŕňa ekologické a regionálne produkty v hoteloch. Spoločnosť BIO Hotels používa iba ekologické certifikované produkty, ktoré spĺňajú štandard Bioland alebo podobné ekologické značky. Pre výnimočný zber sa vo všeobecnosti povoľujú výnimky, ale výrobok musí byť trvalo certifikovaný. Pre nepotravinárske výrobky existuje povinnosť používať len kozmetické výrobky, ktoré sú certifikované akreditovanými normami, ako sú ABG, BDIH, Ecocert, ICEA alebo Natrue.¹²

Obr. 9 ZnačenieBio hotels¹³

Biokreis

Biokreis je mimovládna organizácia. Jej ciele sú:

- pomôcť farmárom pestovať ekologicky,

⁸ECOLABEL INDEX. AMA Biozeichen. [on-line] Dostupné na internete - URL:

<http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/ama-biozeichen>

⁹DAS IST DRIN. AMA Biozeichen. - [on-line] Dostupné na internete - URL:<http://das-ist-drin.de/glossar/siegel/AMA-Biozeichen--54/>

¹⁰ECOLABEL INDEX. - [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/arge-tq>

¹¹ECOLABEL INDEX. Arge TQ. - [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/arge-tq>

¹²ECOLABEL INDEX. - [on-line] Dostupné na internete - URL: http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/bio_hotels

¹³BIO MARKT.INFO. - [on-line] Dostupné na internete - URL: http://bio-markt.info/kurzmeldungen/Fast_3000_Betten_in_Bio-Hotels.html

- spojiť poľnohospodárov a výrobcov - regionálne a na spravodlivom základe,
- podporovať ekologické poľnohospodárstvo,
- informovať spotrebiteľov o ekologickom poľnohospodárstve a o zdravom životnom štýle.¹⁴

Obr. 10 Značenie Bio Kreis¹⁵

Bio Suisse

Organizácia súkromného sektora Bio Suisse je federáciou švajčiarskych ekologických poľnohospodárov s viac ako 6000 členmi. Viac ako 800 spracovateľských a obchodných spoločností má licenčnú zmluvu s Bio Suisse na používanie značky Bio Bud. Vďaka spoločnému úsiliu všetkých výrobcov a partnerov pomáha Bio Suisse priviesť ľudí, zvieratá a prírodu opäť k rovnováhe.¹⁶

Obr 11 Značenie Biosuisse¹⁷

Blue Angel

Environmentálna značka bola vytvorená v roku 1978 z iniciatívy nemeckého spolkového ministra vnútra a schválená ministrom životného prostredia pre nemecké federálne štáty. Modrý anjel odvtedy predstavuje trhový dobrovoľný nástroj environmentálnej politiky. Jeho vedecký a holistický prístup, ako aj jeho nezávislosť vďaka rozsiahlej účasti profesionálnych a obchodných skupín a činnosti Jury Umweltzeichen (poradný nezávislý orgán), poskytujú základy pre dôveru, ktorú spotrebiteľia oceňujú v rámci environmentálneho označenia.¹⁸

Značenie Modrý anjel sa udeľuje výrobkom, ktoré sú šetrnejšie k životnému prostrediu ako iné, ktoré slúžia rovnakému použitiu. Každý štítok špecifikuje, že produkt alebo služba sa zameriava na jeden zo štyroch rôznych cieľov ochrany: zdravie, klíma, voda a zdroje. Modrý anjel je environmentálna značka organizovaná federálnou vládou BRD na ochranu ľudí a životného prostredia.

Štandard Modrý anjel je spravovaný štyrmi subjektmi:

- Jury Umweltzeichen je nezávislý rozhodovací orgán zložený zo zástupcov environmentálnych a spotrebiteľských združení, odborových zväzov, priemyslu, obchodu, remesiel, miestnych orgánov, vedy, médií, cirkví a federálnych štátov.
- Federálne ministerstvo pre ochranu prírody a jadrovú bezpečnosť je vlastníkom označenia. Pravidelne informuje verejnosť o rozhodnutiach štúdie environmentálnej značky.
- Spolková agentúra pre životné prostredie s oddelením "Ekoznačenie, ekologické vyhlásenie a ekologické obstarávanie" vystupuje ako kancelária environmentálnej štúdie a rozvíja technické kritériá základných kritérií pre modrého anjela.
- RAL GmbH je agentúra udeľujúca štítky.

¹⁴ECOLABEL INDEX. Biokreis. - [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/biokreis>

¹⁵REI Bundesverband. - [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.ernaehrungsnetzwerk.de>

¹⁶BIO SUISSE. - [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.bio-suisse.ch/en/home.php>

¹⁷Mühle Rytz AG. - [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.muehlerytz.ch/>

¹⁸An environmental label with a long history. - [on-line] Available on - URL: <https://www.blauer-engel.de/en/blue-angel/what-is-behind-it/an-environmental-label-with-a-long-history>

Modrý anjel podporuje záležitosti týkajúce sa ochrany životného prostredia a ochrany spotrebiteľa. Preto sa udeľuje produktom a službám, ktoré sú mimoriadne prospešné pre životné prostredie pri všestrannom zvažovaní a ktoré tiež spĺňajú vysoké štandardy bezpečnosti a vhodnosti na použitie pri práci.¹⁹

Obr. 12 Značenie Modrý anjel - Der blaue Engel²⁰

Bluesign® standard

Štandard Bluesign® spája celý reťazec výroby textilu, aby spoločne znížil ekologickú stopu zodpovedne pôsobiaceho textilného priemyslu. Namiesto zamerať sa na testovanie hotových výrobkov analyzuje štandard Bluesign® všetky vstupné toky - od surovín po chemické komponenty až po zdroje - so sofistikovaným procesom "Input Stream Management". Pred výrobou sa komponenty posudzujú na základe ich ekotoxikologického vplyvu. Potenciálne škodlivé látky preto môžu byť odstránené ešte pred začiatkom výroby. Kľúčovým aspektom normy Bluesign® nie je kompromis o funkčnosti, kvalite alebo dizajne produktu. Použitím "najlepšej dostupnej technológie" (BAT) v celom textilnom výrobnom reťazci sa zabezpečuje, že výrobky spĺňajú environmentálne normy bez toho, aby obmedzili výkonnostné požiadavky.²¹

Obr. 13 Bluesign® standard logo.²²

C.A.F.E. Practices

Klasifikácia kávy a poľnohospodárov (CAFA) prakticky hodnotí, uznáva a odmeňuje producentov kvalitnej kávy s trvalo udržateľným rozvojom pre obchody Starbucks. C.A.F.E. Practices sú zelené pokyny na získavanie kávy s hodnotením od tretích strán. Cieľom C.A.F.E. Practices je zabezpečiť, aby zdroje Starbucks pestovali a spracovávali kávu trvalo pestovanou a spracovanou hodnotením ekonomických, sociálnych a environmentálnych aspektov výroby kávy v súlade s definovaným súborom kritérií, ktoré sú podrobne opísané v dokumente C.A.F.E. Practices pod názvom Pokyny pre praktické postupy. Starbucks definuje trvalú udržateľnosť ako ekonomicky životaschopný model, ktorý rieši sociálne a environmentálne potreby všetkých účastníkov dodávateľského reťazca od farmára po spotrebiteľa.²³

¹⁹ECOLABEL INDEX. [on-line] Dostupné na internete - URL:<http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/blue-angel>

²⁰BLAUER ENGEL. [on-line] Dostupné na internete - URL:<http://www.umweb.de/magazin/Label/blauer-engel.html>

²¹ECOLABEL INDEX. Bluesign. [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/bluesign>

²²SUPSKIN. [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.supskin.com/qualitaetsstandards>

²³ECOLABEL INDEX. C.A.F.E. Practices [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/cafe-practices>

C.A.F.E. Practices

Obr. 14 Značenie C.A.F.E. Practices²⁴

Delinat Bio Garantie

Delinat Bio Garantie je produktová značka spoločnosti Delinat, ktorá vyrába víno z kontrolovanej ekologickej výroby. Normy spoločnosti Delinat sa sústreďujú na koncepciu "biodiverzity" a presahujú rámec všeobecných ekologických noriem tak, aby obsahovali sociálne požiadavky.²⁵

Musia byť splnené tieto požiadavky:

- len bio-certifikované hrozno,
- biologické riadenie celej vinohradníckej oblasti,
- ekonomické využitie hnojenia v uzavretej slučke,
- udržiavané zelené počas celého roka (okrem suchých oblastí),
- žiadne syntetické pesticídy alebo hnojivá.

Použitie medi je obmedzené na 4 kg na hektár za rok. Cieľom je nahradiť ich alternatívami a použiť odrody tolerantné voči hubám. Síra sa môže používať len v nízkych koncentráciách. Každé víno musí prejsť chuťovou skúškou degustačnej komisie a iba v rámci miestnych (európskych) vín.²⁶

Obr. 15 Značenie Delinat Bio Garantie²⁷

DIN-Geprüft

Certifikačná značka pre prísady (napr. tlačiarenské farby, farby, lepidlá atď.) používané na kompostovateľné výrobky na základe normy EN 13432 / ASTM 6400 tiež pre kompostovateľné produkty, napr. obal.²⁸ Bola založená v roku 1972 podľa DIN Deutsches Institut für Normung e. V. (Nemecký inštitút pre normalizáciu) pre udeľovanie značiek DIN a poskytuje certifikáciu pre výrobky, osoby, služby a spoločnosti na základe noriem DIN a podobných špecifikácií.²⁹

²⁴COOPEOCCIDENTE. [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://coopeoccidente.com.co/certificaciones/cafe-p-r-a-c-t-i-c-e-s/>

²⁵CHEMICAL FREE. [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.chemfreecom.com/certifications/delinat-bio-garantie/>

²⁶ECOLABEL INDEX. Delinat. [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/delinat>

²⁷CHEMICAL FREE. [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.chemfreecom.com/certifications/delinat-bio-garantie/>

²⁸ECOLABEL INDEX. DIN-Geprüft. [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/din-gepruft>

²⁹DINCERTCO. [on-line] Dostupné na internete - URL: http://www.dincertco.de/media/dincertco/dokumente_1/certification_schemes/Home_Composting_certification_scheme.pdf

Obr. 16 Značenie DIN Geprüft.³⁰

ZÁVER

Neustály tlak na skvalitňovanie riadenia v oblasti bezpečnosti a environmentu, zvyšovanie kvality produkcie, dodržiavanie bezpečnostných a environmentálnych požiadaviek v procese výroby a služieb, sú nútené organizácie a inštitúcie hľadať nové proaktívne formy riadenia v oblasti bezpečnosti, environmentu a kvality. V súvislosti s napĺňaním princípov trvalo udržateľného rozvoja vo všetkých oblastiach ekonomických činností sa ukazuje ako nevyhnutné pre takéto smerovanie aplikácia integrovaných manažérskych prístupov aj v oblasti hodnotenia, posudzovania, označovania produktov a technológií. Integrácia aspektov z oblasti bezpečnosti, environmentu a kvality pri hodnotení, posudzovaní a označovaní produktov a technológií sa javí ako perspektívna.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- AISE Charter for Sustainable Cleaning. - [on-line] Dostupné na internete - URL: http://www.sustainable-cleaning.com/en.publicarea_chartervisual.orb
- AMA Biozeichen, ECOLABEL INDEX.. [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/ama-biozeichen>
- An environmental label with a long history. - [on-line] Available on - URL: <https://www.blauer-engel.de/en/blue-angel/what-is-behind-it/an-environmental-label-with-a-long-history>
- Arge TQ. -ECOLABEL INDEX. - [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/arge-tq>
- BIO MARKT.INFO. - [on-line] Dostupné na internete - URL: http://bio-markt.info/kurzmeldungen/Fast_3000_Betten_in_Bio-Hotels.html
- BIO SUISSE. - [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.bio-suisse.ch/en/home.php>
- Bio-hotels _ECOLABEL INDEX. - [on-line] Dostupné na internete - URL: http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/bio_hotels
- Biokreis. - ECOLABEL INDEX. - [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/biokreis>
- BLAUER ENGEL. [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.umweb.de/magazin/Label/blauer-engel.html>
- Blue Angel -ECOLABEL INDEX. [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/blue-angel>
- Bluesign. - ECOLABEL INDEX. [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/bluesign>
- C.A.F.E. Practices. - ECOLABEL INDEX. [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/caf-practices>
- COOPEOCCIDENTE.[on-line] Dostupné na internete - URL: <http://coopeoccidente.com.co/certificaciones/caf-p-r-a-c-t-i-c-e-s/>
- Das Buch der 7 Siegel - *Österreichisches Umweltzeichen.*
- DAS IST DRIN. AMA Biozeichen. - [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://das-ist-drin.de/glossar/siegel/AMA-Biozeichen--54/>
- Delinat. - ECOLABEL INDEX. [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/delinat>

³⁰HAUS. - [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.haus.de/bauen/bauplanung/pruefzeichen-orientierungshilfe-im-schilderwald.htm>

- DINCERTCO. [on-line] Dostupné na internete - URL:
http://www.dincertco.de/media/dincertco/dokumente_1/certification_schemes/Home_Composting_certification_scheme.pdf
- DIN-Geprueft. - ECOLABEL INDEX.[on-line] Dostupné na internete - URL:
<http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/din-gepruft>
- ECOLABEL INDEX. - [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/arge-tq>
- HAUS.- [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.haus.de/bauen/bauplanung/pruefzeichen-orientierungshilfe-im-schilderwald.htm>
- Charter for sustainable cleaning, ECOLABEL INDEX. AISE Charter for Sustainable Cleaning. [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/charter-for-sustainable-cleaning>
- CHEMICAL FREE. [on-line] Dostupné na internete - URL:
<http://www.chemfreecom.com/certifications/delinat-bio-garantie/>
- IISD. [on-line] Dostupné na internete - URL:<https://www.iisd.org/business/viewcasestudy.aspx?id=50>[cit.: 2017-04-06]
- Mühle Rytz AG. -[on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.muehlerytz.ch/>
- REI Bundesverband. - [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.ernaehrungsnetzwerk.de>
- Rusko, M, 2016: Bezpečnostné a iné špecifické značenie v oblasti dopravy, vozidiel, pohonných hmôt, technického stavu dopravných prostriedkov a príslušenstva. – In: Manažérstvo životného prostredia, zborník z konferencie, Žilina: Strix. ISBN 978-80-89753-09-3, s. 166-186
- Rusko, M., 2017: Environmentálne orientované značenie produktov. – In: Nástroje environmentálnej politiky, Recenzovaný zborník zo VII. medzinárodnej vedeckej konferencie, 5. máj 2017, Bratislava, Žilina: Strix et SSŽP, Edition ESE-35, ISBN 978-80-89753-18-5
- SUPSKIN. [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.supskin.com/qualitaetsstandards>
- UMWELTBERATUNG.[on-line] Dostupné na internete - URL:
<http://www.betriebe.umweltberatung.at/start.asp?ID=36877>

ADRESY AUTOROV

Ing. Ján IEKO, EUR-ING

- Slovak University of Technology in Bratislava, Faculty of Materials Science and Technology, Trnava, Slovak Republic
- Flexim, GmbH, Olbendorf, Republik Österreich

Assoc. prof. RNDr. Miroslav Rusko, PhD.

Slovak University of Technology in Bratislava, Faculty of Materials Science and Technology, Trnava, Slovak Republic
e-mail: mirorusko@centrum.sk

RECENZIA TEXTOV V ZBORNÍKU

Recenzované dvomi recenzentmi, členmi vedeckej rady konferencie. Za textovú a jazykovú úpravu príspevku zodpovedajú autori.

REVIEW TEXT IN THE CONFERENCE PROCEEDINGS

Contributions published in proceedings were reviewed by two members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.